

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 19 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α) Ελληνοσερβική Συμμαχία
- β) Συμφωνία της Καζέρτας
- γ) Συμβούλιο της Ευρώπης

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α) Τα φιλελεύθερα κινήματα προωθούσαν συνταγματικούς θεσμούς.
- β) Το 1832 το ελληνικό κράτος περιλάμβανε τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τα Επτάνησα.
- γ) Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία συντελέστηκε πρώτα στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας.
- δ) Η Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1919 με στόχο την προαγωγή της διεθνούς επανάστασης εναντίον του καπιταλισμού.
- ε) Οι Γερμανοί εξαπέλυσαν την «εαρινή» επίθεση εναντίον της Ελλάδας τον Μάρτιο του 1941.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες επιβράδυναν τον εκσυγχρονισμό των θεσμών στην Ελλάδα του 19ου αιώνα (μονάδες 8) και τι σήμαινε «εκσυγχρονισμός» την ίδια περίοδο; (μονάδες 4)

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε: α) στα δεδομένα που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αναθεωρητισμού μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (μονάδες 8) και β) στην αναθεωρητική κίνηση που εκδηλώθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 5)

Μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε: α) στις ιδεολογικές αρχές του φασισμού και τις μεθόδους επιβολής του (μονάδες 20)

β) στους λόγους επικράτησής του στην Ιταλία του Μεσοπολέμου. (μονάδες 5)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ανεβασμένοι επάνω σε οχήματα... οι «μελανοχίτωνες»* κατευθύνονται προς το μέρος όπου βρίσκεται ο στόχος της επιχείρησής τους. Μόλις φτάσουν, αρχίζουν να χτυπούν με τους υποκόπανους κάθε διαβάτη που συναντούσαν στο δρόμο και που δεν έσπευδε να χαιρετίσει τα φασιστικά σύμβολα ή του τύχαινε να φορά ένα πουκάμισο, ένα μαντήλι και μια γραβάτα κόκκινη. Αν κανείς αντιδρούσε, αν έκανε κάποια χειρονομία για να υπερασπιστεί τον εαυτό του, αν ένας φασίστας τραυματιζόταν ή απλά στραπατσαριζόταν, τότε η «τιμωρία» έπαιρνε μεγαλύτερες διαστάσεις. Οι φασίστες κατευθύνονταν προς την έδρα του ταμείου εργασίας**, του συνδικάτου, του σπιτιού του λαού*** έσπαγαν τις πόρτες, έριχναν στο δρόμο τα έπιπλα, τα βιβλία και τα εμπορεύματα και μετά έχυναν δοχεία βενζίνης: μετά από λίγα λεπτά όλα καίγονταν. Αυτοί που βρίσκονταν τυχαία στα κτίρια δέρνονταν αλύπητα ή δολοφονούνταν...

*Μέλη του ιταλικού φασιστικού κόμματος με μαύρη στολή

**Στην προφασιστική Ιταλία τα εργατικά συνδικάτα ίδρυναν ταμεία εργασίας για ενίσχυση των εργατικών οικογενειών και πολιτιστικές λέσχες (σπίτια του λαού) για τη μόρφωσή τους.

A. Ρόσι, *Η γέννηση του φασισμού* (1938), στο Β. Σκουλάτος - Ν. Δημακόπουλος - Σ. Κόνδης, *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, τεύχ. Γ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000, σ. 175.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο προσηλυτισμός των Ιταλών [στη φασιστική ιδεολογία] διενεργείται σε δύο επίπεδα. Πρώτα πρώτα στην εκπαίδευση, που αποβλέπει λιγότερο στη διαμόρφωση καλλιεργημένων αντιλήψεων και υπεύθυνων πολιτών και περισσότερο σε μια φυλή ανθρώπων εύρωστη, θαρραλέα, πειθαρχημένη, ανθεκτική και αφοσιωμένη με φανατισμό στο καθεστώς. Πέρα από το σχολείο, που χαρακτηρίζεται από έντονη φασιστικοποίηση (οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν με μαύρα πουκάμισα), και το πανεπιστήμιο (όπου οι καθηγητές, οι περισσότεροι μεγαλοαστικής καταγωγής, υποστηρίζουν τον φασισμό), οι νέοι και των δύο φύλων στρατολογούνται από τα οχτώ τους χρόνια [...]. Εφοδιάζονται με στολές και με ψεύτικα όπλα και συμμετέχουν σε επιδείξεις και παρελάσεις. Στα αγόρια καλλιεργείται η αγάπη για την ομαδική ζωή και τη στρατιωτική δράση. Τα κορίτσια υφίστανται κι αυτά σωματική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση με στόχο να γίνουν «ψυχωμένες μητέρες», έτοιμες να θυσιάσουν τα παιδιά τους για χάρη του έθνους και του Ντούτσε*.

*Τίτλος του Μουσολίνι

Serge Berstein - Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τόμ. 3, μτφρ. Μ. Κοκολάκης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, σ. 85.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

α) στη δικτατορία των συνταγματαρχών και, συγκεκριμένα, στην ηγεσία της, τους τρόπους άσκησης της εξουσίας και τις συνέπειες για τη διεθνή θέση της Ελλάδας. (μονάδες 14)

β) στην αντίσταση των φοιτητών εναντίον του καθεστώτος. (μονάδες 11)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μια από τις πρώτες «πολιτιστικές» κινήσεις μετά την επιβολή της Δικτατορίας ήταν η απαγόρευση κυκλοφορίας και η κατάσχεση ενός μεγάλου αριθμού βιβλίων. Ο Μιχάλης Μερακλής σημειώνει στο ημερολόγιό του στις 3 Ιουνίου 1967: «Στα βιβλιοπωλεία έδωσαν μακροσκελή (και ασυνάρτητο) κατάλογο από απαγορευμένα βιβλία (ως και μια μέθοδος της ρωσικής και ένα ελληνοβουλγαρικό λεξικό υπάρχουν). Ο πιο μαύρος μεσαίωνας. Η μισή βιβλιοθήκη μου έγινε παράνομη...». Το Index* των απαγορευμένων βιβλίων περιελάμβανε, πάντως, και όλα τα βιβλία γνωστών αριστερών συγγραφέων (Ρίτσος, Βάρναλης) ή κοινωνιολογικές μελέτες, αλλά και μεταφράσεις αρχαίων κλασικών από χαρακτηρισμένους αριστερούς.

*Κατάλογος

Δ. Παπανικολάου, «Κάνοντας κάτι παράδοξες κινήσεις»: Ο πολιτισμός στα χρόνια της δικτατορίας», στο Β. Καραμανωλάκης (επιμ.), *Η στρατιωτική δικτατορία 1967-1974*, Τα Νέα, Αθήνα 2010, σ. 176.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Εκτός από τις εκτοπίσεις χιλιάδων πολιτών [...] υπήρχαν και χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι στις φυλακές, που είχαν καταδικαστεί για αντιστασιακές ενέργειες.

Μία από τις πρώτες ενέργειες της δικτατορίας για τη συγκρότηση του κατασταλτικού μηχανισμού ήταν και η ενεργοποίηση του θεσμού των εκτάκτων στρατοδικείων. Έτσι, στις 25/4/1967 συστήθηκαν δέκα έκτακτα στρατοδικεία στις πόλεις: Αθήνα, Τρίπολη, Λαμία, Λάρισα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Αλεξανδρούπολη, Χανιά και Δράμα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1967-1974 τα έκτακτα στρατοδικεία και τα εφετεία (που επίσης άρχισαν από τον Απρίλιο 1971 να εκδικάζουν υποθέσεις αντιστασιακών ενεργειών) εξέδωσαν συνολικά 4.493 καταδίκες, που αφορούσαν πράξεις κατά του δικτατορικού καθεστώτος.

Γ. Μητροφάνης, «Πολιτικοί κρατούμενοι. Μετεμφυλιακό κράτος, δικτατορία», στο Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμ. 9, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 130-131.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Οι φοιτητές εμφανίστηκαν στην ταράτσα του κτιρίου [της Νομικής Σχολής Αθήνας], όπου τραγούδησαν το κλασικό ριζίτικο τραγούδι «Ξαστεριά» [...]. Για πρώτη φορά τα συνθήματα «Κάτω η Χούντα» και «Δημοκρατία» προφέρθηκαν δημοσίως, απευθυνόμενα σε πολλαπλούς αποδέκτες, όπως η αστυνομία, αλλά και όλους όσοι βρίσκονταν στο κέντρο της Αθήνας. [...] Κάποια στιγμή σήκωσαν στην ταράτσα μεγάλα χαρτόνια με τα γράμματα «Ε-

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

Λ-Ε-Υ-Θ-Ε-Ρ-Ι-Α». Εκείνη ακριβώς τη στιγμή οι φοιτητές έσπασαν τα δεσμά του φόβου. [...] Σύντομα οι περαστικοί άρχισαν να σταματούν στο δρόμο για να κοιτάξουν το σπάνιο και απρόσμενο θέαμα. Πολλοί σταματούσαν από περιέργεια, άλλοι δείχνοντας την αλληλεγγύη τους. Δεν βιάζονταν να επιστρέψουν στο σπίτι τους, αλλά στέκονταν να δούνε τι γίνεται. Όταν οι φοιτητές ζήτησαν συμπαράσταση, μερικοί τόλμησαν να φωνάξουν: «Είμαστε μαζί σας!».

Κ. Κορνέτης, *Τα παιδιά της Δικτατορίας. Φοιτητική αντίσταση, πολιτισμικές πολιτικές και η μακρά δεκαετία του εξήντα στην Ελλάδα*, μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Πόλις, Αθήνα 2015, σ. 463-464.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

[Έκκληση του Ραδιοφωνικού σταθμού του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης στις 17 Νοεμβρίου 1973]

Σας μιλάμε από το ραδιοφωνικό σταθμό του Ελεύθερου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Αν ο στρατός μάς χτυπήσει, αν πέσει έστω και ένας πυροβολισμός, κανείς δεν μπορεί να είναι ανεύθυνος γι' αυτό. [...] Είμαστε κυκλωμένοι από το στρατό. Αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε σε διαπραγματεύσεις. Απευθύνουμε στον ελληνικό λαό και σε ολόκληρο τον ελεύθερο κόσμο έκκληση να πάρει θέση.

Ζητάμε από τους στρατιώτες να καταλάβουν ότι είμαστε αδέρφια, ότι ο εχθρός μας είναι ένας και ότι είναι κοινός. Δεν θέλουμε να βγούμε πριν ξημερώσει. Δεν θέλουμε να βγούμε όσο είναι σκοτάδι. Κάνουμε έκκληση στον ελεύθερο κόσμο. Ζητάμε να πάρετε θέση! Ζητάμε να πάρετε θέση!

Ζητάμε από τους στρατιώτες να μην υπακούσουν σε καμιά διαταγή για πυροβολισμό!

Ζητάμε από τους γονιούς μας, τους καθηγητές μας, απ' όλους τους πολίτες να πάρουν θέση!

Χ. Ζαφείρης, *Η μνήμη της πόλης: Κείμενα και σπάνιες φωτογραφίες για τη Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 2004. Παρατίθεται στο Κ. Κορνέτης, *ό.π.*, σ. 561.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.**
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

ΤΕΛΟΣ 4ΗΣ ΑΠΟ 4 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ 2017

A1. α) Οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Σερβίας ... δεκαετούς ισχύος και μυστική. (σελ. 70-73)

β) Κατά το Σύμφωνο ... Βρετανό στρατηγό Σκόμπυ. (σελ. 135-136)

γ) Το Μάιο του 1949 ... των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (σελ. 154)

A2.

α) Σωστό (σελ. 13)

β) Λάθος (σελ. 32)

γ) Σωστό (σελ. 41)

δ) Σωστό (σελ. 96)

ε) Λάθος (σελ. 120)

B1. Τέσσερις ήταν κατά κύριο λόγο ... της διεθνούς πίστης της χώρας. (σελ. 60)

B2.

α) Ο εθνικισμός και οι αρπακτικές διαθέσεις ... του Μεγάλου Πολέμου. (σελ. 86)

β) Διαφορετικά προβλήματα προκάλεσε ... για τα επόμενα τρία χρόνια. (σελ. 88)

Γ1.

α) Στοιχεία σχολικού βιβλίου: Η άλλη πρόταση ... του σοσιαλιστικού δόγματος. (σελ. 100)

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Α:**

- Στο κείμενο περιγράφονται οι μέθοδοι που μεταχειρίζονταν τα μέλη του φασιστικού κόμματος.
- Ασκούν βία σε κάθε πολίτη που είτε δεν χαιρετά τα φασιστικά σύμβολα είτε, λόγω της εμφάνισής του, φαίνεται να μην υποστηρίζει τον φασισμό (κόκκινα ρούχα - ενδείξεις κομμουνισμού).
- Σε περίπτωση αντίδρασης ή σε περίπτωση που κάποιος από τα μέλη του φασιστικού κόμματος τραυματιστεί ή τιμωρία γίνεται χειρότερη.
- Καταστρέφουν τα αντικείμενα των εργατικών συνδικάτων και όσοι τυχαίνει να βρίσκονται στα κτίρια κακοποιούνται ή δολοφονούνται.

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Β:**

- Στο κείμενο αναφέρεται η μέθοδος επιβολής του φασισμού μέσω της εκπαίδευσης.
- Στόχος του σχολείου και του πανεπιστημίου δεν είναι η μόρφωση και η πνευματική καλλιέργεια, αλλά η δημιουργία γενναίων και πειθαρχημένων ανθρώπων, πλήρως υποταγμένων στη φασιστική ιδεολογία.
- Οι νέοι, ανεξαρτήτως φύλου, στρατολογούνται από την ηλικία των 8 ετών.
- Τα αγόρια διδάσκονται την ομαδική ζωή και τη στρατιωτική δράση.
- Τα κορίτσια εκπαιδεύονται με στόχο να γίνουν ικανές μητέρες, πρόθυμες να θυσιάσουν τα παιδιά τους για χάρη του Μουσολίνι.
- Τα παραπάνω επιτυγχάνονται με τη χρήση στολών, ψεύτικων όπλων και τη συμμετοχή των νέων σε επιδείξεις και παρελάσεις.

β) Στοιχεία σχολικού βιβλίου: Η άνοδος των φασιστών ... οπαδούς του αυταρχισμού. (σελ. 100)

Δ1.

α) Στοιχεία σχολικού βιβλίου: Η δικτατορία βρισκόταν ... του τυραννικού καθεστώτος. (σελ. 158)

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Α:**

- Στο κείμενο γίνεται αναφορά σε μία από τις μεθόδους επιβολής της Δικτατορίας.
- Απαγορεύτηκε η κυκλοφορία και κατασχέθηκαν πολλά βιβλία.
- Πρόκειται για βιβλία που σχετίζονται με τις κομμουνιστικές χώρες (μέθοδος ρώσικης γλώσσας, ελληνοβουλγαρικό λεξικό) καθώς και βιβλία, κοινωνιολογικές μελέτες και μεταφράσεις αρχαίων κειμένων που έχουν γίνει από αριστερούς συγγραφείς.

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Β:**

- Στο κείμενο γίνεται αναφορά στις μεθόδους επιβολής της Δικτατορίας.
- Εξορία και φυλάκιση χιλιάδων πολιτών για αντιστασιακές ενέργειες.
- Θεσμός των έκτακτων στρατοδικείων.
- Στις 25/4/1967 πραγματοποιήθηκαν δέκα έκτακτα στρατοδικεία σε Αθήνα, Τρίπολη, Λαμία, Λάρισα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Αλεξανδρούπολη, Χανιά και Δράμα.
- Την επταετία της Δικτατορίας (1967-1974) εκτελέστηκαν 4.493 καταδίκες αντιστασιακών ενεργειών στα έκτακτα στρατοδικεία και εφετεία.

β) Στοιχεία σχολικού βιβλίου: [προαιρετικά: Ο ελληνικός πολιτικός κόσμος ... ανατρέψει τους δικτάτορες. (σελ. 159)] Κορύφωση του αντιστασιακού ρεύματος ... υπέστησαν βασανισμούς. (σελ. 159)

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Γ:**

- Στο κείμενο περιγράφεται η φοιτητική εξέγερση στη Νομική Σχολή Αθηνών.
- Οι φοιτητές τραγουδούν το ριζίτικο τραγούδι «Ξαστεριά»
- Για πρώτη φορά ακούγονται συνθήματα κατά της Δικτατορίας και ταυτόχρονα στην τάρατσα της Νομικής εμφανίζεται το σύνθημα «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ».
- Οι φοιτητές απευθύνονται σε πλήθος αποδεκτών, στην αστυνομία και στον απλό λαό που δε διστάζει να εκδηλώσει τη συμπάραστασή του προς τους φοιτητές.

Στοιχεία από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Δ:**

- Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα της έκκλησης που εκφωνήθηκε από τον Ραδιοφωνικό σταθμό του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης στις 17 Νοεμβρίου 1973.
- Οι φοιτητές δηλώνουν την ευθύνη που πρέπει να αναλάβει το καθεστώς, ο στρατός αλλά και οι απλοί πολίτες σε περίπτωση επίθεσης του στρατού εναντίον τους.
- Ζητούν από τον κόσμο (γονείς, εκπαιδευτικούς, πολίτες, στρατιώτες) να πάρει ενεργή θέση επισημαίνοντας πως όλοι βρίσκονται στην ίδια θέση και πρέπει να είναι ενωμένοι απέναντι στον κοινό εχθρό.